

<https://jrl.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Researches in Linguistics
E-ISSN: 2322-3413
16(1), 25-38
Received: 30.09.2023 Accepted: 04.11.2023

Research Paper

Plurality of nouns in Bâdrudi

Esfandiar Taheri*

Assistant Professor, Department of Linguistics, Faculty of Foreign Languages, University of Isfahan, Isfahan, Iran
e.taheri@fgn.ui.ac.ir

Abstract

In New Western Iranian languages, plurality is an obligatory category, and it is marked both morphologically and syntactically; however, Bâdrudi, as a central Iranian language, has a special status among Iranian languages. Insofar as the plural number is not an obligatory category and only appears alongside the plural suffix and verb agreement, this language uses other ways to mark plurality. This article examines some features of plurality in the Bâdrudi. Findings indicate that in Bâdrudi, the plurality is marked by the suffix -u, but mostly noun plurality is marked syntactically by verb agreement and pronominal agreement. The reduplication of noun stem is another way to mark plurality in animate nouns. In all the ways through which the plural number of nouns is marked, the verb agreement is always obligatory. This is but the use of the plural suffix, pronominal agreement, and reduplication are optional. There are also cases where the noun is not plurally marked in any way. This means that the distinction of number is not an obligatory category in Bâdrudi.

Keywords: Number, Plurality, Noun, Bâdrudi, Iranian languages

Introduction

Number is one of the most common features of nouns in world's languages. For example, English makes a semantic and a formal distinction between, for instance, dog and dogs, or child and children. In English, the number feature can also be realized on verbs and pronouns through agreement with a subject, as in 'three children were playing together'. In this example, the verb and the demonstrative pronoun are plural and indicate the number of children. This is by no means obvious; they point out the number of 'playing' events. While number is an obligatory category in English, there are many other languages in which the use of the plural marker is called upon only when it is important to mark number. Unlike English, and similar languages in which the majority of nouns, from the personal pronouns and nouns denoting persons to those inanimate objects and abstract entities, can mark number, there are many languages that restrict the number opposition to fewer situations, namely those which are high in animacy. In terms of the number values, most number systems have only the two singular and plural polarities. But there are other degrees of numerosity that occur in different languages. The most frequent form of such number system is duality, which designates only two instances of one thing. Another one is the trial system which refers to three distinct real-world entities. 'puut l' stands for a small number of distinct real-world entities. Given the different ways that the number is expressed, some languages have special 'number words' which are employed for the purpose of indicating number. These nouns morphological expression of number which manifests widely in terms of affixes. Stems can show changes from minor stress alternations to major restructuring to show number. The way in which number is marked syntactically is through agreement. Agreement is often in addition to other morphological means of marking plurality. Demonstratives and verbs are relatively frequent agreement targets, showing agreement in number either uniquely or combined with other categories, notably gender. Reduplication is a frequent and iconic way of indicating plurality. This may involve the whole stem, more frequently, or part of the stem; the relevant part may appear at beginning, or end of the noun.

*Corresponding author

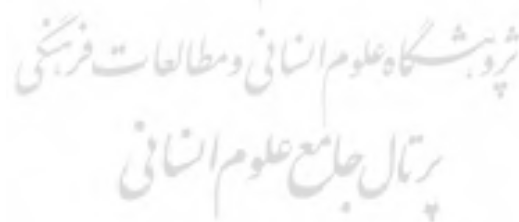
Materials and Methods

This article examines some features of plurality in the Bâdrudi language, a central Iranian language spoken in central Iran. Part of the data used in this research comes from Bâdrudi and Arismani corpora, archived in the 'Corpus of Iranian Languages'. It is provided by the author from the Fami village, where a variety of Bâdrudi is spoken. The data are transcribed based on the APA phonetic transcription and glossed in a semi-Persian way of glossing. Through this approach, the meanings are in Persian but the grammatical features are shown in English.

Discussion of results and Conclusion

The analyses suggest that Bâdrudi uses three methods to mark plurality:

- 1. Morphological agreement:** In Bâdrudi, the plural number is marked by adding the plural suffix '-u' to the noun stem, which is not obligatory and can be used along with the syntactic ways of verb agreement and pronominal agreement.
- 2. Verb agreement:** Through such a strategy, the plurality is shown by the agreement between the plural noun and the verb. In this connection, the noun can also have a plural suffix: *jen-u vo mir-u ru kade de âx-en* "the men and women are coming home". But in verb agreement, the noun that is a subject or an agent: *sang baalaa cinu de darkat-en* "The song came from the woman". But in the sentences with plural verbs, the noun serves as an object: *ču-šun ataš xossen* "They burned the wood".
- 3. Pronominal agreement:** In this way, the plural number is marked on the demonstrative pronouns and comes in a noun phrase. In this case, the verb of the sentence is also used in plural form: *nome izom bâ tabar amariy-en* "the woods are broken by the axe".
- 4. Reduplicating:** This involves the use of material from the noun stem and suffixing it at the end of the noun, like *dot* 'girl' > *dotmot* 'girls' in *nin dotmot čerâ namden?* "Why did not the girls come?" It can be said that in Bâdrudi while the use of morphological suffix is not obligatory to indicate the plurality of noun, the use of pronominal agreement is also not obligatory as long as there is a verb agreement. On the other hand, in all the examined examples, the use of verb agreement is an obligatory way of marking plurality. The results show that in Bâdrudi, the verb agreement is a necessary and imperative way of marking the plurality of nouns. It is interesting to note that other markers are compulsory to be used. There are also cases where the plurality is not marked in any way. Considering that the verb agreement generally marks subject or agent, a noun serving as an indirect object, is not marked by any of the morphological or syntactical ways. In general, it can be said that although Bâdrudi marks plurality morphologically and syntactically, plurality is not an obligatory category in Bâdrudi, and there are still degrees of splitness in marking the plurality.

مقاله پژوهشی

درباره شمار اسم در بادرودی

*اسفندیار طاهری

چکیده

در زبان‌های ایرانی غربی نو شمار جمع در اسم یک مقوله اجباری است و با روش‌های ساختوازی یعنی افزودن پسوند جمع‌ساز یا پایانه صرفی به اسم نشان داده می‌شود و در کنار آن از مطابقت فعلی هم برای نشانه‌گذاری شمار جمع استفاده می‌شود. بادرودی از زبان‌های مرکزی ایران نمونه خاصی است که در آن نه تنها شمار جمع اسم اجباری نیست، بلکه علاوه بر پسوند جمع‌ساز و مطابقت فعلی روش‌های دیگری را برای نشانه‌گذاری جمع به کار می‌برد. در بادرودی شمار جمع در اسم گاهی با پسوند *-u* نشان داده شود؛ اما بیشتر از مطابقت فعلی و مطابقت ضمیری برای نشانه‌گذاری جمع استفاده می‌شود. در این میان مضاعف‌سازی ستاک اسم نیز روشی است که دست کم درباره اسم‌های جاندار استفاده می‌شود. بررسی‌های این مقاله نشان می‌دهد در تمام روش‌هایی که شمار اسم نشانه‌گذاری می‌شود، مطابقت فعلی همیشه وجود دارد؛ اما استفاده از پسوند جمع‌ساز، مطابقت ضمیری و مضاعف‌سازی اختیاری است. مواردی هم وجود دارد که اسم با هیچ روشی نشانه‌گذاری نمی‌شود، که نشان می‌دهد تمایز شمار در بادرودی مقوله‌ای اجباری نیست.

کلیدواژه‌ها: شمار، جمع، اسم، بادرودی، زبان‌های ایرانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

زبان‌های ایرانی عموماً شمار را به‌عنوان یک مقولهٔ دستوری در اسم دارند و دو شمار مفرد و جمع که در زبان‌های ایرانی دیده می‌شود، بازماندهٔ نظام حالتی است که در زبان مادر ایرانی آغازین وجود داشته است. در زبان‌های ایرانی شمار مفرد بی‌نشان است و شمار جمع که نشاندار است با پسوند یا پایانه‌ای نشان داده می‌شود که عموماً بازماندهٔ پایانه‌های صرفی ایرانی آغازین هستند. اما هستند زبان‌های ایرانی که در آن‌ها پسوند جدیدی از طریق دستوری‌شدگی ایجاد شده است و برای نشان دادن جمع استفاده می‌شود (طاهری، ۱۳۹۹). در این میان با درودی و دیگر گونه‌های آن شامل اریسمانی و فمی تنها زبان‌های ایرانی هستند که شمار را به‌عنوان یک مقولهٔ ساختوازی در ساخت اسم ندارند. هدف این مقاله بررسی شمار اسم در گونه‌های با درودی است و اینکه این زبان‌ها چه راهکارهایی را برای نشان دادن شمار اسم به کار می‌برند. داده‌های این مقاله برگرفته از پیکره‌ای است که به شمارهٔ ۱۶۳۵۱ برای با درودی و ۱۶۳۵۲ برای اریسمانی در پایگاه گنجینهٔ زبان‌های ایرانی^۱ آرشیو شده است. داده‌های مربوط به فمی داده‌های میدانی است که نگارنده از روستای فمی گرد آورده است. داده‌ها به روش APA آوانویسی شده و سپس تکواژنگاری شده‌اند.

با درودی یکی از زبان‌های مرکزی ایران است که خود زیرشاخه‌ای از زبان‌های شمال غربی ایران (گوش‌های شمال غربی) است و در شهر کوچک با درود در ۱۰۰ کیلومتری شمال شهر اصفهان و ۱۵ کیلومتری شرق نطنز صحبت می‌شود (Windfuhr, 1991). در کنار با درودی، گونه‌های دیگر شامل اریسمانی، فمی و خالدآبادی می‌شوند که به ترتیب در روستاهای اریسمان، فمی و خالدآباد در شهرستان با درود صحبت می‌شوند. زبان‌های این منطقه در زبان محلی به نام دهی Dei شناخته می‌شوند. عنوانی که برای گوش‌های آران و بیدگل در شمال این منطقه هم به کار می‌رود (Yarshater, 1988).

۲. چارچوب نظری

مقولهٔ دستوری شمار و به‌ویژه شمار جمع از جهانی‌های زبان‌شناختی است؛ به‌ویژه در مورد ضمیر همچنانکه گرینبرگ (1969: 96) در شمارهٔ ۴۲ از جهانی‌های زبان‌شناختی می‌گوید: «همهٔ زبان‌های جهان مقوله‌های ضمیری دارند که حداقل شامل سه شخص و دو شمار می‌شود». با این حال هر چند شمار به‌عنوان یک مقولهٔ دستوری در همهٔ زبان‌های جهان وجود دارد؛ اما وقتی دربارهٔ شمار اسم صحبت می‌کنیم، شمار در همهٔ زبان‌ها با درجهٔ یکسانی وجود ندارد. به عبارت دیگر، شمار در برخی زبان‌ها یک تقابل مهم و در برخی دیگر یک تقابل بی‌ربط است؛ به‌ویژه در مورد اسم ممکن است شمار مفرد در برخی اسم‌ها از جمع متمایز شود در حالی که در مورد برخی اسم‌های دیگر چنین نباشد (Smith-Stark, 1974). چنین گسستی ممکن است در مورد هر یک از روش‌های بیان شمار جمع که در ادامه بررسی می‌شود وجود داشته باشد، وقتی در یک زبان هیچ روشی برای بیان شمار یک اسم وجود نداشته باشد، می‌توان گفت چنین گسستی دیده می‌شود.

در انگلیسی شمار یک مقولهٔ اجباری است و یک تمایز صوری و معنایی در این زمینه وجود دارد. از نظر صوری بین cat و cats یا بین child و children تمایز آشکاری دیده می‌شود. از نظر معنایی هم وقتی کسی به انگلیسی بگوید there is a goat in the garden مشخصاً تاکید بر وجود یک عدد «بز» است و اگر به جای یک «بز» چند «بز» در باغ باشد، به کاربردن چنین جمله‌ای در این مورد نامناسب و گمراه کننده است. زبان‌هایی هم وجود دارند که کاربرد شمار اسم در آن‌ها اجباری نیست؛ یعنی شمار هنگامی نشان داده می‌شود که مشخص کردن شمار ضروری باشد. برای مثال، در زبان بایسو^۲ از زبان‌های کوشیتی اسم یک صورت دارد که فقط مفهوم عمومی آن اسم را بیان می‌کند، مانند lūban به معنای «شیر»، که به گونهٔ خاصی از جانور اشاره می‌کند؛ اما این صورت دربارهٔ شمار چیزی را مشخص نمی‌کند و این واژه می‌تواند به معنای یک شیر یا چند شیر باشد. به چنین ساختی شمار عمومی گفته می‌شود و چنین زبان‌هایی مقولهٔ شمار در ساخت اسم ندارند (Corbett, 2000: 90).

در حالی که انگلیسی و دیگر زبان‌های مانند آن شمار را در طیف وسیعی از اسم‌ها به کار می‌برند؛ یعنی از ضمیرها گرفته تا انواع

¹ www.irancorpora.com

² Baiso

اسم‌های جاندار و بی‌جان و حتی اسم‌های مجرد می‌توانند جمع بسته شوند؛ اما زبان‌هایی هم هستند که شمار را به اسم‌های خاصی محدود می‌کنند، به‌ویژه اسم‌هایی که درجه‌جاننداری بالاتری دارند. برای مثال، در بنگالی از زبان‌های هندی نو، شمار فقط برای ضمیرها اجباری است یا در در زبان اسلیوی^۱ از زبان‌های اتاباسکی در شمال کانادا، شمار فقط برای اسم‌هایی که به انسان یا سنگ اشاره می‌کنند، به کار می‌رود. در نتیجه، ترجیح‌پذیر بودن شمار اسم موضوعی است که جای بررسی دارد و در این زمینه تنوع زیادی بین زبان‌های جهان وجود دارد. در این میان میزان جاننداری اسم عامل بسیار مهمی است (Corbett, 2006). نخستین بار اسمیت-استارک (1974) بررسی کرده است که در زبان‌های جهان چه اسم‌هایی شامل شمار می‌شوند. وی چنین پدیده‌ای را با درجه‌جاننداری مرتبط می‌داند و سلسله‌مراتبی از جاننداری را مطرح می‌کند که نشان می‌دهد چه اسم‌هایی مستعد گرفتن شمار هستند. وی طرح زیر را پیشنهاد می‌کند که به ترتیب از راست به چپ بیشترین گرایش را برای گرفتن شمار جمع دارند:

گوینده (ضمیر اول شخص) < شنونده (ضمیر دوم شخص) < نام‌های خویشاندی < اسم‌های ناطق < انسان < اسم‌های جاندار < اسم‌های بی‌جان

از جهت ارزش شمار، بیشتر زبانهای جهان دو شمار مفرد و جمع دارند، اما درجات دیگری از شمار هم ممکن است. رایج‌ترین آنها شمار دوگانه یا مثنی است. مانند عربی عراقی که سه شمار دارد، مفرد، جمع و مثنی. یعنی: walad «پسر»، waladayn «دو پسر»، / wulid awlād «پسران». نمونه کم‌کاربرد از شمار، شمار سه‌گانه^۲ و چندگانه^۳ است که برای اشاره به شمار سه یا چند به کار می‌رود. از این جهت می‌توان سلسله مراتب مفرد < جمع < دوگانه < سه‌گانه را برای ارزش شمار در زبانهای جهان در نظر گرفت (Cruse, 1999). **گرینبرگ** (94: 1969) می‌گوید «هیچ زبانی با شمار سه‌گانه وجود ندارد، مگر اینکه شمار مثنی داشته باشد و هیچ زبانی وجود ندارد که شمار مثنی داشته باشد اما شمار جمع نداشته باشد». از سوی دیگر شمار جمع همیشه بیش از شمار دوگانه دیده می‌شود. حتی برای زبانهایی که هر دو را دارند، شمار جمع کاربرد بیشتری دارد، زیرا تعداد زبانهایی که شمار جمع دارند بیش از زبانهایی است که شمار دوگانه دارند و در زبانهایی که هم جمع دارند و هم دوگانه، کاربرد شمار جمع بیشتر از دوگانه و کاربرد مفرد از جمع بیشتر است (Corbett, 2000: 38). مهمترین بحث در بررسی شمار اسم در یک زبان، مشخص کردن چگونگی نشان دادن شمار در آن زبان است. به‌طور کلی روش‌های زیر برای نشان دادن شمار به کار می‌روند:

۱. روش ساختواری: رایج‌ترین و گسترده‌ترین روش بیان شمار در زبان‌های جهان است و تنوع بسیاری هم دارد. در این روش یک‌وند خاص یا پایانه صرفی به اسم مفرد افزوده می‌شود تا شمار جمع یا مثنی یا هر شمار دیگری را نشان دهد. برای مثال، در فارسی پسوندهای -hā و -ān چنین نقشی دارند و در انگلیسی پسوند s- چنین است. در زبان‌هایی که حالت دارند یا اسم صرف می‌شود، پایانه‌ای به اسم افزوده می‌شود که افزون بر حالت، شمار را هم نشان می‌دهد. فارسی باستان نمونه چنین زبان‌هایی است. در این زبان که اسم هم شمار و جنس و هم هفت حالت صرفی دارد، پایانه‌ای به ستاک اسم افزوده می‌شود که همزمان شمار و حالت اسم را نشان می‌دهد. برای مثال، واژه «پسر» ستاکی به صورت puça- دارد، که در حالت فاعلی اگر مفرد باشد پایانه h- و اگر جمع باشد پایانه ah- می‌گیرد. همین اسم در حالت اضافی اگر مفرد باشد پایانه hyā- و اگر جمع باشد پایانه anām- می‌گیرد. (Skjærvø, 2007). در همین چارچوب زبان‌هایی نیز هستند که با تغییر ستاک شمار را نشان می‌دهند. این تغییر می‌تواند تغییر در نواخت یا تکیه ستاک یا تغییر آوایی در ستاک باشد. برای مثال، در مقدونیایی از زبان‌های اسلاوی جنوبی اسم با ستاک تهی شمار مفرد و با ستاک مختوم به i- شمار جمع را نشان می‌دهد، مانند učenic «شاگرد»، učennici «شاگردها»؛ یا در روسی ستاک با پسوند in- شمار مفرد و بدون آن شمار جمع را نشان می‌دهد، مانند bolgar-in «بلغاری»، bolgary- «بلغاری‌ها» (Corbett, 2000: 138-146).

۲. روش نحوی. در این روش، شمار به صورت نحوی، یعنی از طریق مطابقت، نشان داده می‌شود. این روش در اغلب موارد در کنار دیگر

¹ Slavey

² Trial

³ Pauca

روش‌های نشان دادن شمار به کار می‌رود. برای مثال، در جمله انگلیسی *those goats are eating* شمار اسم هم بر روی هسته گروه اسمی *goats* یعنی نشانه گذاری شده است و هم از طریق مطابقه با ضمیر اشاره *those* در گروه اسمی، و هم مطابقه با فعل *are* بیرون از گروه اسمی. در انگلیسی اما گاهی خود اسم نشانه ساختوازی جمع ندارد و تنها مطابقه شمار اسم را نشانه گذاری می‌کند؛ مانند *those sheep are eating*. فعل و ضمیرهای اشاره مهمترین هدف‌های مطابقه هستند، یعنی شمار اسم از طریق مطابقه اسم با یکی از این دو و یا هر دو می‌تواند مشخص شود (Corbett, 2000: 135).

۳. شمار واژه. در این روش شمار واژه‌هایی خاص برای نشان دادن شمار جمع به اسم افزوده می‌شوند. برای مثال، در زبان تاگالوگ^۱ از زبان‌های آسترونزی در فیلیپین، هر سازه‌ای می‌تواند با افزودن واژه *mga* که در واقع به صورت واژه‌بست به کار می‌رود جمع بسته شود، مانند *mga bahy* «خانه‌ها» (Corbett, 2000: 133).

۴. مضاعف‌سازی. این روش گونه‌ای خاص از تغییر ستاک است که در آن برای نشان دادن شمار جمع، کل واژه یا بخشی از آن تکرار می‌شود. مضاعف‌سازی می‌تواند کامل باشد، یعنی کل واژه تکرار شود؛ مانند زبان جیربال^۲ از زبان‌های بومی استرالیا: *púsa* «گره»، *-pus-púsa* «گره‌ها»، یا اینکه ناقص باشد و فقط بخشی از اسم تکرار شود، مانند زبان ایلوکانو^۳ از زبان‌های آسترونزی در فیلیپین که جزء مضاعف شده در آغاز واژه تکرار شده است: *kaldín* «بز»، *kal-kaldín* «بزها» (Corbett, 2000: 147).

۵. تغییر درون واژگانی. در این روش که در برخی از زبان‌های ژرمنی رایج است، تغییری در واژه یا ستاک واژه ایجاد می‌شود، که صورت جدیدی برای جمع ایجاد می‌کند که با صورت به کاررفته برای مفرد متفاوت است؛ مانند انگلیسی *goose* «غاز» < *geese* «غازها» یا آلمانی *apfel* «سیب» < *äpfel* «سیب‌ها». جمع مکسر در عربی را هم می‌توان گونه خاصی از همین نوع در نظر گرفت (Corbett, 2000: 135).

۵. روش واژگانی. در این روش شمار یک عنصر صرفاً واژگانی است و جنبه صرفی یا نحوی ندارد. در این روش واژه‌ای خاص به عنوان صورت مکمل برای صورت جمع به کار می‌رود که از روی صورت مفرد ساخته نمی‌شود؛ مانند روسی *čelovek* «شخص» < *ljudi* «اشخاص». روش واژگانی بیشتر در ضمیرهای شخصی به کار می‌رود. در حالی که برخی از زبان‌های جهان روش صرفی روشمندی برای ساخت ضمیر جمع از روی مفرد دارند؛ اما بیشتر زبان‌های جهان به ویژه زبان‌های هندواروپایی برای صورت مفرد و جمع ضمیرهای شخصی صورت خاص دارند؛ مانند انگلیسی I در برابر we یا فارسی «تو» در برابر «شما» (Corbett, 2000: 155).

با بررسی جنبه‌های مختلف شمار، در ادامه به بررسی شمار اسم در بادرودی و دیگر گونه‌های منطقه بادرود پرداخته می‌شود، نمونه‌های بدون شمار بررسی می‌شوند و نشان داده می‌شود چه راهکارهای جایگزینی برای مشخص کردن شمار در این گونه‌ها به کار می‌رود.

۳. پیشینه پژوهش

تنها پژوهشی که پیش از این به بررسی دستور بادرودی و گونه‌های آن پرداخته است، مقاله کوتاهی است که یارشاطر (1988) در دانشنامه ایرانیکا نوشته است. این مقاله بر پایه داده‌هایی است که یارشاطر در سال ۱۹۶۹ از روستای باد در آن زمان (شهر کنونی بادرود) گرد آورده بود. یارشاطر درباره شمار اسم در بادرودی معتقد است اسم با پسوند *-e* جمع بسته می‌شود و نمونه‌های زیر را مثال می‌زند:

«بیل‌های ما را نشکن» *bāl-e ama na-mer*

«بزهای ما از خشکسالی مردند» *boz-e ama az ošksāli bemarden*

«دزدها سربازان را زدند» *dozz-e sarbāz-e-šun darkoše*

آنچه یارشاطر درباره نشانه جمع در بادرودی گفته است با داده‌های میدانی نگارنده از بادرودی و دیگر گونه‌های آن همخوانی ندارد؛ یعنی چنین پسوندی به عنوان نشانه جمع در بادرودی دیده نشده است. از سوی دیگر، آنچه یارشاطر پسوند جمع ساز گرفته است، می‌تواند

¹ Tagalog

² Dyrbal

³ Ilukanu

کسره اضافه هم باشد. در هر صورت بدون دسترسی به فایل صوتی داده‌های یارشاطر درباره درستی گفته‌ی وی نمی‌توان نظر قطعی داد. با این همه خود یارشاطر در ادامه یادآور می‌شود که در بادرودی در اغلب موارد صورت مفرد اسم برای شمار جمع هم به کار می‌رود؛ به‌ویژه هنگامی که فعل یا ضمیر شمار جمع را مشخص کند. وی این نمونه را مثال می‌زند:

«سربازها و دزدها دعوا کردند» sarbāz o dōz da:vā-šun baka

این مثال البته درستی داده‌های میدانی نگارنده و یافته‌هایی که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد را تأیید می‌کند. اما آنچه یارشاطر درباره‌ی پسوند جمع ساز -e گفته است، همچنان مورد تردید است. متأسفانه منابع دیگری که به بررسی کلی زبان‌های مرکزی ایران پرداخته‌اند، مانند **ویندفور** (1991) و **لکوک** (1989) اشاره‌ای به شمار اسم در بادرودی نداشته‌اند.

۴. بحث و بررسی، شمار جمع در بادرودی

نشانه‌گذاری شمار جمع به‌عنوان یک روش ساختوازی در بادرودی اجباری نیست و در واقع در بیشتر موارد شمار جمع به‌صورت ساختوازی نشانه‌گذاری نمی‌شود؛ اما این بدان معنی نیست که بادرودی مقوله شمار را در اسم ندارد، بلکه این مقوله دستوری وجود دارد؛ اما آنچنان که در زبان‌های ایرانی رایج است، با پسوند نشان داده نمی‌شود، بلکه از روش‌های نحوی که در ادامه بررسی خواهد شد، استفاده می‌شود. مواردی هم وجود دارد که شمار با هیچ روشی نشانه‌گذاری نمی‌شود. در این بخش به بررسی روش‌های نشانه‌گذاری شمار جمع در اسم در گونه‌های بادرودی پرداخته خواهد شد.

۴-۱. نشانه‌گذاری ساختوازی

در این روش همانند دیگر زبان‌های ایرانی شمار جمع با افزودن پسوند جمع ساز به ستاک اسم نشان داده می‌شود. این پسوند در گونه‌های مختلف بادرودی پسوند -u است که کاربرد آن اجباری نیست و می‌تواند در کنار روش‌های نشانه‌گذاری مطابقت فعلی و مطابقت ضمیری نیز استفاده شود. داده‌های پیکره کاربرد آن را با هر دو نوع اسم‌های جاندار و بی‌جان نشان می‌دهد؛ اما ارزیابی میزان کاربرد آن در اسم‌های مختلف در چارچوب سلسله‌مراتبی که **اسمیت-استارک** (1974) تعریف کرده است، نیاز به پیکره گسترده‌ای دارد و امکان بررسی آن براساس پیکره موجود وجود ندارد.

در مثال (۱) از گونه بادرودی اسم doz «دزد» با گرفتن پسوند جمع ساز -u نشانه‌گذاری شده است و با فعل جمع batorsâ-en مطابقت کرده است:

1. doz-u ru ku de ba=šun=diyâ-en
 PST=3PL=دیدن PRF=3PL=در کوه در PL=دزد
 «دزدها را در کوه دیدند»

در مثال (۲) از گونه اریسمانی نیز دو اسم jen «زن» و mira «مرد» (واکه پایانی ستاک اسم با افزودن پسوند جمع حذف شده است) با گرفتن پسوند جمع ساز -u نشانه‌گذاری شده‌اند و با فعل جمع âx=en مطابقت کرده‌اند:

2. jen-u vo mir-u Ru kade de âx=en
 COP=هستند PTCP=نشسته در خانه در PL=مرد و PL=زن
 «زنها و مردها در خانه نشسته‌اند»

همچنان که در پیشینه اشاره شد، **یارشاطر** (1988) بر پایه داده‌هایی که در سال ۱۹۶۹ از بادرود گردآورده است، اشاره می‌کند که پسوند جمع ساز در گونه بادرودی -e است. ولی این گفته‌ی وی با داده‌های مورد استفاده نگارنده همخوانی ندارد و در پیکره استفاده‌شده در هر سه گونه بادرودی این پسوند -u است. البته با توجه به اینکه پسوند نشانه جمع در دیگر زبان‌های جنوب کاشان و اطراف نطنز مانند ابوزیدآبادی و ابیانه ای -e است (Windguhr, 1991)، شاید گفته‌ی وی درست باشد. در این صورت شاید در طی پنجاه سال گذشته یک

دگرگونی آوایی در این مورد رخ داده است. با توجه به اینکه در برابر e- پایانی در فارسی و دیگر زبان‌های مرکزی ایرانی در بادرودی u- وجود دارد (بسنجید با بادرودی guju «گوساله» در برابر guja در داده‌های یارشاطر) می‌توان گفت در این فاصله یک دگرگونی آوایی رخ داده است و e- پایانی در بادرودی به u- تبدیل شده است. از سوی دیگر، در پیکره مورد استفاده چند نمونه اسم جمع با پسوند un- دیده می‌شود، مانند kuun «سگها»، که اگر تحت تأثیر فارسی نباشد شاید نشان دهد که پسوند اصلی همان u- بوده است که از صورت کهن تر - un تحول یافته است.

۲-۲-۴. مطابقت فعلی

استیل^۱ (1978) مطابقت را هماهنگی نظام‌مند بین مشخصه معنایی یا صوری یک عنصر با مشخصه صوری عنصر دیگر می‌داند. برای مثال، صفتی که مشخصه صوری شمار و جنس یک اسم را توصیف کند، گفته می‌شود از این جهت با موصوف خود مطابقت دارد. در بیان مطابقت عموماً گفته می‌شود x مطابقت می‌کند با y در ویژگی z. در چارچوبی نیز که کوربت برای بررسی مطابقت تعریف کرده است، این محورها را برای بررسی مطابقت تعیین می‌کند: ۱. کنترل‌کننده مطابقت، یعنی عنصری که مطابقت را تعیین می‌کند، ۲. هدف مطابقت، عنصری که صورت آن با مطابقت تعیین می‌شود، ۳. دامنه مطابقت، محیط نحوی است که در آن مطابقت انجام می‌گیرد، ۴. مقوله یا ویژگی مطابقت، که مشخص می‌کند مطابقت درباره چه ویژگی دستوری انجام گرفته است (Corbett, 2003). وقتی از شمار اسم و مطابقت درباره شمار صحبت می‌شود، باید گفت کنترل‌کننده مطابقت اسم یا عبارت اسمی و هدف مطابقت فعل یا ضمیر اشاره است. هر چند عناصری دیگری هم مانند صفت، ضمیر ملکی، صفت‌های فعلی و حروف اضافه هم می‌توانند هدف مطابقت باشند؛ اما معمولاً درباره شمار اسم این فعل‌ها و ضمیرهای اشاره هستند که هدف مطابقت قرار می‌گیرند. ویژگی یا مقوله مطابقت نیز طبیعی است که مقوله شمار است (Corbett, 2000: 132).

مطابقت فعلی در شمار اسم در بسیاری از زبان‌های آشنای جهان دیده می‌شود؛ اما در بیشتر این زبان‌ها یک ابزار اضافی برای نشانه‌گذاری شمار اسم است. یعنی در حالی که اسم نشانه جمع را به روش ساختوازی می‌گیرد، همزمان در شناسه فعل هم نشانه‌گذاری می‌شود. مانند فارسی که برای مثال در جمله «پرنده‌گان دانه می‌خورند»، اسم «پرنده» با گرفتن پسوند -gân جمع بسته شده است؛ اما همزمان شناسه -and- که بر روی فعل جمله قرار گرفته است، در کنار شخص فعل، به شمار جمع هم اشاره می‌کند. اما در بادرودی مطابقت فعلی روشی جایگزین برای شمار اسم است و به جای پسوند جمع‌ساز به کار می‌رود. مطابقت فعلی شمار اسم در بادرودی به چند شکل می‌تواند کاربرد داشته باشد که در ادامه بررسی می‌شود:

گونه نخست مطابقت فعلی با اسمی است که پسوند صرفی نشانه جمع را دارد. همانند ساختی که در زبان فارسی وجود دارد، اسم جمع‌ی که پسوند جمع گرفته است، می‌تواند با فعلی که شناسه جمع دارد نیز نشانه‌گذاری شود. در مثال (۳) از بادرودی اسم kua «سگ» با گرفتن پسوند جمع‌ساز u- شمار جمع گرفته است و با فعل جمله که شناسه جمع en- دارد مطابقت کرده است. در مثال (۴) از اریسمانی نیز دو اسم pür «پسر» و döt «دختر» با گرفتن پسوند u- شمار جمع دارند و با فعل bašden که شناسه جمع en- دارد، مطابقت کرده‌اند:

3. ku-u de gorg batorsâ-en
PRF.PPST-3PL. ترسیدن گرگ از PL-سگ

«سگ‌ها از گرگ ترسیدند»

4. pür-u vo dötü bâ yâ bašd-en
PST.PRF-3PL. رفتن همدیگر با PL-دختر و PL-پسر

«پسرها و دخترها با هم رفتند»

اما پسوند u- در بادرودی کاربرد زیادی ندارد و اسم جمع اغلب از طریق مطابقت با فعلی که شناسه جمع دارد، نشانه‌گذاری می‌شود. در مثال (۵) از بادرودی شمار جمع اسم šâxe «شاخه‌ها» از طریق مطابقت این اسم با فعل baškâ bed-en که شناسه جمع en- گرفته است مشخص می‌شود. در این نمونه شناسه جمع به فعل کمکی که همراه فعل اصلی آمده است، افزوده شده است. در مثال (۶) از اریسمانی نیز

¹ S. Steele

اسم sang «سنگ‌ها» با مطابقت با فعل جمع darkat-en نشانه گذاری شده است:

5. šāxe daraxt baškā –bed-en
 خشکیده درخت شاخه‌های
 «شاخه‌های درخت خشکیده بودند»

6. sang bālâ činu de darkat-en
 افتادن از دیوار بالا سنگ
 «سنگ‌ها از روی دیوار افتادند»

گونه دیگری از مطابقت فعلی در شمار در ساخت ارگتیو دیده می‌شود. ارگتیو یا ساخت کنایی که از ویژگی‌های شاخص زبان‌های مرکزی ایران است، ساختی است که در آن فاعل فعل ناگذر با مفعول فعل گذرا یکسان نشانه گذاری می‌شوند و این دو در برابر عامل فعل گذرا قرار می‌گیرند که به شیوه متفاوتی نشانه گذاری می‌شود. ارگتیو در زبان‌های ایرانی به دو شکل نمود یافته است، یکی به صورت حالت نمایی، دیگری به شکل مطابقت فعل که در آن فعل از جهت شخص و شمار و یا جنس با مفعول جمله مطابقت می‌کند (Payne, 1998). در بادرودی ارگتیو به شکل مطابقت فعل وجود دارد و برخلاف دیگر زبان‌های مرکزی که شناسه فعلی که چنین مطابقتی را نشان دهد، اغلب حذف شده است و فعل‌های گذشته گذرا اغلب بدون شناسه به کار می‌روند؛ اما در بادرودی چنین شناسه‌ای همیشه به کار می‌رود و شناسه‌ای که فعل می‌گیرد از جهت شمار و جنس با مفعول مطابقت می‌کند. البته ارگتیو در این گونه‌ها از نوع گسسته است و تنها در فعل‌هایی که بر پایه ستاک گذشته ساخته می‌شود، کاربرد دارد. در این نوع از مطابقت فعلی، فعل گذشته گذرا شمار جمع را برای اسمی که در نقش مفعول قرار دارد نشانه گذاری می‌کند. در مثال (۷) از گونه بادرودی در حالی که عامل فعل، ضمیر واژه بستنی šun- است، فعل جمله xoss-en شناسه جمع گرفته است و با اسم ču «چوب‌ها» که پسوند جمع ساز ندارد مطابقت کرده است:

7. ču-šun ataš xoss-en
 زدن آتش 3PL=چوب
 «چوب‌ها را آتش زدند»

در مثال (۸) از گونه اریسمانی فاعل فعل ضمیر واژه بستنی سوم شخص مفرد eš- است؛ اما فعل جمله که شناسه جمع دارد با مفعول جمله labâs «لباس‌ها» مطابقت کرده است. در مثال (۹) از گونه اریسمانی در حالی که عامل فعل ضمیر واژه بستنی eš- و مفرد است، فعل جمله âdâ-en با گرفتن شناسه جمع با مفعول جمله daraxt «درخت‌ها» مطابقت کرده است و با این مطابقت شمار جمع را برای این واژه نشانه گذاری کرده است:

8. labâs=e kunu pušt=eš -bed-en
 پوشیدن کهنه EZ-لباس
 «لباس‌های کهنه‌ای پوشیده بود؟»

9. daraxt=eš ow âdâ-en
 دادن آب 3SG=درخت
 «درخت‌ها را آب داد»

در مثال (۱۰) از گونه فمی در حالی که عامل فعل ضمیر واژه بستنی دوم شخص مفرد ed- است؛ اما فعل جمله badi-g-an با داشتن شناسه جمع -an، مفعول جمله gorg «گرگ‌ها» را نشانه گذاری کرده است:

10. gorg=ed ba-di-g-an
 دیدن 2SG=گرگ PRF-
 «گرگ‌ها را دیدی؟»

۳-۲-۴. مطابقت ضمیری

همچنانکه گفته شد فعل و ضمیر اشاره دو سازه‌ای هستند که بیشترین کاربرد را بعنوان هدف مطابقت در شمار دارند. برخی زبان‌ها یکی از این دو و برخی هر دو را به‌عنوان هدف مطابقت به کار می‌برند. در حالی که فارسی از فعل برای مطابقت با شمار اسم استفاده می‌کند؛ برای مثال، در جمله «بچه‌ها دارند می‌خوانند». اما چنین مطابقتی را برای مطابقت اسم با ضمیر اشاره ندارد؛ برای نمونه، در جمله «این بچه‌ها کجا می‌خوانند؟». در انگلیسی ضمیر اشاره همیشه و فعل گاهی می‌تواند هدف مطابقت برای شمار باشد، در جمله *these peaches are ripe* افزون بر اینکه پسوند *-es* به‌عنوان نشانه ساختوازی جمع استفاده شده است، ضمیر اشاره *these* و فعل جمع *are* هم به‌عنوان هدف مطابقت شمار جمع اسم را نشانه‌گذاری کرده‌اند. هم در فارسی و هم انگلیسی که شمار جمع را با پسوند نشانه‌گذاری می‌کنند، استفاده از مطابقت فعلی یا ضمیری ابزاری اضافی برای نشانه‌گذاری شمار است. اما در باوردی که پسوند جمع ساز کاربرد کمی دارد و اجباری نیست، استفاده از ضمیر اشاره جمع ابزاری جایگزین برای نشانه‌گذاری اسم جمع است. در مثال (۱۱) از گونه باوردی اسم جمع *izom* «هیزم‌ها» که نشانه ساختوازی برای شمار جمع ندارد با آمدن ضمیر اشاره جمع *nome* «این‌ها» شمار جمع را نشانه‌گذاری کرده است. این در حالی است که فعل جمله هم جمع به کار رفته است:

11. *nome izom bâ tabar a-mari-yen*

IPRF.PASS.PRS-3PL شکرسته شدن-تبر با هیزم این‌ها

«این هیزم‌ها با تبر شکرسته می‌شوند»

داده‌های موجود در پیکره نشان می‌دهد هر گاه شمار جمع با ضمیر اشاره جمع نشانه‌گذاری می‌شود، فعل نیز به‌صورت جمع به کار می‌رود. در مثال (۱۲) از گونه باوردی اسم‌های *pür* «پسرها» و *dot* «دخترها» که هر دو پسوند جمع ساز ندارند و با آمدن ضمیر اشاره جمع *nome* «این‌ها» قبل از آن‌ها به‌صورت جمع نشانه‌گذاری شده‌اند، همزمان با فعل جمع *bašden* «رفتند» نیز مطابقت کرده‌اند:

12. *nome puur o dot bâ yâ bašd-en*
PST.PRF-3PL رفتن.همدیگر با دختر و پسر DIR.این‌ها

«پسرها و دخترها با هم رفتند»

مثال‌های بالا استفاده از ضمیر اشاره جمع به همراه اسم، با هدف استفاده از مطابقت ضمیری به‌عنوان ابزاری برای نشان دادن شمار جمع اسم بوده است. اما اگر ضمیر اشاره برای اشاره به اسم جمع در جمله استفاده شود، بحث مطابقت اسم با ضمیر اشاره جمع پیش می‌آید و اینکه این هر دو چگونه با فعل مطابقت می‌کنند. درباره مطابقت اسم جمع با ضمیر اشاره، می‌دانیم در فارسی چنین مطابقتی وجود ندارد، مثلاً در «این پسر رفت» در کنار «این پسرها رفتند»، اسم چه مفرد باشد چه جمع، ضمیر اشاره به‌صورت مفرد به کار می‌رود، این پسوند جمع ساز اسم و شناسه فعل هست که شمار ضمیر اشاره را مشخص می‌کند. پیکره مورد استفاده نشان می‌دهد که در چنین مواردی اگر اسم جمع پسوند جمع ساز نگیرد، ضمیر اشاره به‌صورت جمع به کار می‌رود؛ اما اگر اسم پسوند جمع ساز *-u* بگیرد، ضمیر اشاره به‌صورت مفرد قبل از اسم می‌آید. اما در هر دو مورد فعل جمله به‌صورت جمع به کار می‌رود. در دو مثال (۱۳) و (۱۴) از گونه باوردی دو اسم جمع *qâli* و *u* پسوند صرفی شمار جمع را نگرفته‌اند، در عوض ضمیرهای اشاره‌ای که همراه آن‌ها آمده‌اند به‌صورت جمع به کار رفته‌اند که از طریق مطابقت ضمیری شمار جمع اسم را نشانه‌گذاری کند. برای هر دو اسم فعل جمله نیز جمع به کار رفته است که همزمان اسم و ضمیر اشاره همراه آن را نشانه‌گذاری کرده است:

13. *nome qâli Pârsâl ba-šun-viyâ-en*

PRF=3PL=بافتن.پارسال قالی DIR.این‌ها

«این قالی‌ها پارسال بافته شده‌اند (این قالی‌ها را پارسال بافته‌اند)»

14. nome ču ba-pūsâ-en
این‌ها DIR.چوب PRF.پوسیدن-PST-3PL

«این چوب‌ها پوسیده‌اند»

در مثال (۱۵) از گونه اریسمانی که اسم جمع piir-u «پسرها» با فعل جمع مطابقت کرده است؛ اما این مطابقت در برای ضمیر اشاره انجام نگرفته است. در مثال (۱۶) از گونه اریسمانی اسم جمع dot-u «دخترها» همین وضعیت را دارد:

15. non piir-u kiyâ šod-en
آن پسر PL-کجا رفت PST-3PL

«آن پسرها کجا رفتند؟»

16. nin dot-u čerâ na-md-en
این دختر PL-چرا آمدن NEG-PST-3PL

«این دخترها چرا نیامدند؟»

اما مثال‌هایی از گونه اریسمانی و به‌ویژه گونه فمی وجود دارد که نشان می‌دهند در حالی که اسم بدون پسوند جمع ساز است، ضمیر اشاره هم مفرد به کار می‌رود و شمار جمع در هر دو از طریق مطابقت فعلی نشانه گذاری می‌شود. مثال (۱۷) از اریسمانی اسم جمع sang «سنگ‌ها» با ضمیر اشاره nin «این» همراه شده است و هر دو که مفعول جمله هستند، در چارچوب ساخت ارگنیو با فعل جمع ba-š-rit-en مطابقت کرده‌اند:

17. nin sang o ču ki ande de ba-š=rit-en
این سنگ‌ها و چوب‌ها و کسی ریخت PRF=3SG-PST-3PL در اینجا چه کسی چوب‌ها و سنگ‌ها این

«این سنگ‌ها و چوب‌ها را چه کسی اینجا ریخت؟»

در مثال (۱۸) و (۱۹) از گونه فمی دو اسم جمع merd «مردان» و yan «زنان» با ضمیر اشاره مفرد nu «آن» همراه شده‌اند و شمار هر دو با فعل‌هایی که شناسه جمع -an دارند نشانه گذاری شده است:

18. nu merd bo-šd-an
آن مرد رفتن PRF-PST-3PL

«آن مردها رفتند»

19. nu yan bošdan
آن زن رفتن PRF-PST-3PL

«آن زن‌ها رفتند»

مثال‌هایی که درباره مطابقت ضمیری بررسی شدند، نشان می‌دهند، در عین حال که کاربرد نشانه ساختوازی برای نشان دادن شمار جمع در اسم اجباری نیست، استفاده از مطابقت ضمیری هم مادامی که مطابقت فعلی وجود دارد، الزامی نیست. از سوی دیگر، در همه مثال‌های بررسی شده استفاده از مطابقت فعلی برای نشانه گذاری شمار جمع وجود دارد. این نشان می‌دهد در بادرودی مطابقت فعلی ابزار ضروری و در اولویت برای نشانه گذاری شمار جمع در اسم است و روش‌های دیگر اجباری نیستند.

۴-۲-۴. مضاعف‌سازی

یکی از روش‌های نشان دادن شمار جمع، مضاعف‌سازی است. در این روش برای نشان دادن شمار جمع در اسم، همه یا بخشی از ستاک اسم تکرار می‌شود. اگر بخشی از ستاک تکرار می‌شود، بخش تکرار شده می‌تواند در آغاز یا پایان ستاک قرار گیرد (Cruse, 1999) پیکره مورد استفاده کاربرد این روش را برای نشان دادن شمار جمع در اسم‌های جاندار تأیید می‌کند. در گونه بادرودی دو نمونه وجود دارد که

از نام‌های خویشاوندی هستند و صورت جمع‌شان با تکرار هم‌آوای اسم در پایان ستاک ساخته شده‌اند؛ یعنی dot «دختر» < dotmot «دخترها»، jen «زن» < jenmen «زن‌ها»:

20. jenmen qâli-šun aviya
 زن‌ها 3PL=قالی PST-بافتن IMPF
 «زن‌ها قالی می‌بافتند»

21. nin dotmot čerâ na-md-en
 این دخترها NEG-آمدن PST-3PL چرا
 «این دخترها چرا نیامدند»

هر دو واژه تک‌هجایی هستند، و مشخص نیست جزء تکرار شده تمام یا بخشی از ستاک اسم هست. پیکره‌ای گسترده‌تر نیاز هست که بتوان بررسی کرد آیا این روش برای اسم‌های چند هجایی هم به کار می‌رود و اگر به کار می‌رود، به چه شکلی انجام می‌گیرد. درایر^۱ (136: 2005) تنها مواردی را که ستاک اسم به‌طور کامل تکرار می‌شود، از نوع مضاعف‌سازی می‌داند و نمونه‌هایی که بخشی از ستاک در آغاز ستاک تکرار می‌شود را از نوع پیشوندسازی و آن‌هایی را که در پایان ستاک تکرار می‌شوند از نوع پسوندسازی می‌داند. اما آنچه در بادرودی وجود دارد، خواه از نوع مضاعف‌سازی باشد یا از نوع پسوندسازی، ساختی است که در فارسی و بیشتر زبان‌های ایرانی وجود دارد و به نام اتباع شناخته می‌شود. اتباع را در دستور سنتی فارسی نوعی مرکب همپایه می‌داند که از دو جزء ساخته می‌شود، یکی اصلی به نام پایه و دیگری جزئی است بی‌معنی ولی هم‌هجا و هم‌آوا با پایه که تابع نامیده می‌شود، مانند فارسی «کتاب متاب»، یا «زمین ممین» (طباطبایی، ۱۳۹۵: ۸). کوربت (2000: 149) معتقد است مضاعف‌سازی بیشتر کاربرد توزیعی دارد و می‌تواند به عنوان روشی برای بیان جمع هم استفاده شود. اتباع در فارسی کاربردهای بسیاری دارد از جمله برای بیان تکرار، فراوانی، جمع، تنوع و توزیع (ذاکری، ۱۳۸۱: ۶۵). می‌توان گفت آنچه در بادرودی می‌بینیم در واقع گونه‌ای اتباع است که کاربرد آن از بیان فراوانی و تعداد به بیان شمار جمع تغییر کرده یا گسترش یافته است.

۴-۲-۴. بی‌نشان بودن شمار اسم

بررسی‌هایی که در بالا انجام گرفت، نشان می‌دهد که در بادرودی نشانه‌گذاری شمار جمع در اسم به سه شیوه انجام می‌گیرد: پسوند جمع‌ساز، مطابقت ضمیری و مطابقت فعلی، که از میان این سه روش، پسوند جمع‌ساز و مطابقت ضمیری اختیاری و مطابقت فعلی اجباری است. اما پرسشی که درباره‌ی مطابقت فعلی باقی می‌ماند این است که مطابقت فعلی عموماً اسمی را که در جایگاه فاعل یا کنشگر است نشانه‌گذاری می‌کند و در ساخت ارگتیو می‌تواند مفعول را نیز نشانه‌گذاری کند. طبیعی است که اسمی که در جایگاه مفعول (اگر ساخت ارگتیو نباشد)، متمم یا مضاف‌الیه قرار دارد، نمی‌تواند با مطابقت فعلی نشانه‌گذاری شود. در این صورت پرسشی که مطرح می‌شود این است که شمار در چنین اسم‌هایی چگونه نشان داده می‌شود. داده‌های موجود در پیکره نشان می‌دهد در همه‌ی مواردی که اسم در نقش مفعول، یا متمم قرار داشته است با هیچ‌یک از سه روش گفته‌شده نشانه‌گذاری نشده است.

در مثال (۲۲) از گونه‌ی بادرودی sow «سیب‌ها» در نقش مفعول جمله قرار دارد، و شمار جمع برای آن به هیچ‌کدام از سه روش نشانه‌گذاری نشده است. فعل جمله فاعل پنهان جمله را نشانه‌گذاری کرده است:

22. dâr-en sow a-čîn-en
 سیب‌ها PRS-3PL=چیدن IMPF PRS-3PL داشتن
 «دارند سیب‌ها را می‌چینند»

¹ M. S. Dryer

در مثال (۲۳) از اریسمانی mehmun «مهمان‌ها» در نقش متمم برایی قرار دارد و هیچ نشانه‌ای از نشانه‌گذاری برای جمع ندارد، فعل جمله که امر است با فاعل پنهان مطابقت کرده است. در مثال (۲۴) از گونه اریسمانی نیز pür «پسرها» در نقش متمم ازی قرار دارد و هیچ گونه نشانه‌گذاری شمار جمع ندارد، در حالی که فعل جمله با اسم dot «دختر» مطابقت کرده است.

23. mehmun râ šâm ba-tân-i
 مهمان‌ها IMP-آوردن-2PL شام برای مهمان‌ها
 «برای مهمان‌ها شام بیاورید»

24. dot de pür a-tors-en
 دختر از پسرها IPRF-ترسیدن-3PL
 «دخترها از پسرها می‌ترسند»

طبیعی است در این مثال‌ها مطابقت فعلی نمی‌تواند به کار رود، چون فعل سازه دیگری را در جمله نشانه‌گذاری کرده است. مثال‌هایی از این نوع نشان می‌دهند که هر چند بادرودی روش‌های مختلفی برای نشانه‌گذاری شمار جمع در اسم دارد و نشانه ساختوازی و مطابقت ضمیری در سه مثال بالا امکان کاربرد دارند؛ اما به کار نرفتن این دو نشانه نشان می‌دهد مقوله شمار در بادرودی اجباری نیست، هر چند در بافت‌های مختلفی کاربرد دارد؛ اما همچنان درجاتی از گسستگی در نشانه‌گذاری شمار جمع در گونه‌های بادرودی دیده می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

بررسی داده‌های موجود در پیکره نشان می‌دهد بادرودی از سه روش برای نشانه‌گذاری شمار جمع استفاده می‌کند: ۱. روش ساختوازی: در این روش شمار جمع با افزودن پسوند جمع ساز به ستاک اسم نشان داده می‌شود. این پسوند در گونه‌های مختلف بادرودی پسوند -u است که کاربرد آن اجباری نیست و می‌تواند در کنار روش‌های نشانه‌گذاری مطابقت فعلی و مطابقت ضمیری نیز استفاده شود. ۲. مطابقت فعلی: که شمار اسم از طریق مطابقت با فعل جمع نشان داده می‌شود. در این مورد اسم می‌تواند پسوند جمع نیز داشته باشد. مطابقت فعلی اسمی را که در نقش فاعل یا عامل قرار دارد نشانه‌گذاری می‌کند. اما در جمله‌هایی که ساخت ارگتیو دارند، مطابقت فعلی شمار جمع را برای اسمی که در نقش مفعول قرار دارد، نشانه‌گذاری می‌کند. ۳. مطابقت ضمیری: در این روش شمار جمع بر روی صفت اشاره که همراه اسم می‌آید نشانه‌گذاری می‌شود، در این حالت هر گاه شمار جمع با ضمیر اشاره جمع نشانه‌گذاری شود، فعل نیز به صورت جمع به کار می‌رود. ۴. مضاعف‌سازی: در این روش شمار اسم از طریق مضاعف‌سازی ستاک اسم نشان داده می‌شود. گونه‌ای از مضاعف‌سازی که در بادرودی دیده می‌شود، در واقع ساختی است که در فارسی و بیشتر زبان‌های ایرانی وجود دارد و به نام اتباع شناخته می‌شود و کاربرد آن از بیان فراوانی و تعداد به بیان شمار جمع تغییر کرده یا گسترش یافته است. در یک ارزیابی کلی می‌توان گفت در عین حال که کاربرد نشانه ساختوازی برای نشان دادن شمار جمع در اسم اجباری نیست، استفاده از مطابقت ضمیری هم مادامی که مطابقت فعلی وجود دارد، الزامی نیست. از سوی دیگر، در همه مثال‌های بررسی شده استفاده از مطابقت فعلی برای نشانه‌گذاری شمار جمع وجود داشت. این نشان می‌دهد در بادرودی مطابقت فعلی ابزار ضروری و در اولویت برای نشانه‌گذاری شمار جمع در اسم است و روش‌های دیگر اجباری نیستند. اما مواردی هم وجود دارد که شمار اسم به هیچ روشی نشانه‌گذاری نمی‌شود. با توجه به اینکه مطابقت فعلی عموماً اسمی را که در جایگاه فاعل یا کنشگر است نشانه‌گذاری می‌کند، هر گاه اسم در نقش مفعول، یا متمم قرار داشته است با هیچ‌یک از سه روش گفته شده نشانه‌گذاری نشده است. در مجموع، می‌توان گفت که هر چند بادرودی روش‌های مختلفی برای نشانه‌گذاری شمار جمع در اسم دارد؛ اما مقوله شمار در بادرودی اجباری نیست، هر چند در بافت‌های مختلفی کاربرد دارد؛ اما همچنان درجاتی از گسستگی در نشانه‌گذاری شمار جمع دیده می‌شود.

منابع فارسی

- ذاکری، مصطفی. (۱۳۸۱). *اتباع و مهملات در زبان فارسی*. تهران: مرکز نشر دانشگاهی
- طاهری، اسفندیار. (۱۳۹۹). روند دستوری‌شدگی پسوند جمع‌ساز gal- در زبان‌های ایرانی. *زبان پژوهی* ۳۷، ۱۹۷-۲۱۷.
- طباطبایی، علاءالدین. (۱۳۹۵). *فرهنگ توصیفی دستور زبان فارسی*. تهران: فرهنگ معاصر.

References

- Corbett, G. G. (2006). Number. In K. Brown (Ed.), *Encyclopaedia of language and linguistics* (pp. 724-731). Amsterdam: Elsevier.
- Corbett, G. G. (2003). The Role of Agreement in Natural Language. *Proceedings of the 2001 Texas Linguistic Society Conference, Austin, Texas*. Available at <http://uts.cc.utexas.edu/~>
- Corbett, G. G. (2000). *Number*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dryer, M. S. (2005). Coding of nominal plurality. In M. Haspelmath, M. S. Dryer, D. Gil, & B. Comrie (Eds.), *The world atlas of language structures* (pp. 138-141). Oxford: Oxford University Press.
- Cruse, D. A. (1999). Number and number systems. In K. Brown, & J. Miller (Eds.), *Concise encyclopaedia of grammatical Category* (pp. 258-267). Amsterdam: Elsevier.
- Greenberg, J. H. (1969). Language universals: A research frontier: Empirical limits of logically possible types provide a basic method for linguistic generalization. *Science* 166(3904). 473-478.
- Lecoq, P. (1989). Le dialectes du centre de l'Iran. In R. Schmitt (Ed.), *Compendium Linguarum Iranicarum* (pp. 313-326). Wiesbaden: Ludwig Reichert Verlag.
- Payne, J. (1998). Ergative construction. In Yarshater, E. (Ed.), *Encyclopedia Iranica* (Vol. VIII, pp. 555-558). New York: Mazda.
- Skjærvø, P. O. (2007). Avestan and Old Persian morphology. In A. S. Kaye (Ed.), *Morphologies of Asia and Africa* (pp. 853-940). Winona Lake: Eisenbrauns.
- Smith-Stark, T. C. (1974). The plurality split. *Chicago Linguistic Society* 10, 657-672
- Steele, S. (1978). Word order variation. In J. Greenberg, C. A. Furgeson, & E. A. Moravcsik (Eds.), *A typological study. Universals of human language* (pp. 585-623). Stanford: Stanford University Press.
- Tabatabayi, A. (2016). *Descriptive dictionary of Persian grammar*. Tehran: Farhang Moaser Publication. [In Persian]
- Taheri, E. (2019). Grammaticalization of Plural suffix -gal in Iranian Languages, *Journal of Language research* 37, 197-217. [In Persian].
- Windfuhr, G. (1991). Central dialects. In E. Yarshater (Ed.), *Encyclopedia Iranica* (Vol. 3, pp. 242-252). New York: Mazda.
- Yarshater, E. (1988). Badrudi. In E. Yarshater (Ed.), *Encyclopedia Iranica* (Vol. 3, pp. 383-385). New York: Mazda.
- Zakeri, M. (2002). *Reduplication and jingling words in Persian*. Tehran: Center for Academic Publication. [In Persian]